

УДК 940(2012-2015)

Андрій Мартинов

НІМЕЦЬКА ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЩОДО ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ (2012–2015 РР.)

У статті висвітлено особливості формування німецької громадської думки щодо суспільно-політичних змін в Україні під впливом Євромайдану. Показано специфіку позицій виконавчої влади, парламентських політичних партій, засобів масової інформації щодо зміни політичного режиму в Україні.

Ключові слова: громадська думка, Євромайдан, Європейський Союз, Німеччина, Україна, політична трансформація, Росія, США.

Радикальні історичні зміни, які відбулися в Україні під впливом Євромайдану (30 листопада 2013 р. – 23 лютого 2014 р.), безумовно потребують віддаленого фокусу часу для їхнього осмислення. Однак, рік, що минув від цих подій дає можливість прослідкувати за перипетіями трансформації німецької громадської думки щодо політичних змін в Україні. Відразу зауважимо, що під поняттям громадська думка у даній статті розуміється ширше визначення, яке не стосується лише результатів соціологічних опитувань, а й фіксує динаміку формування та зміни точок зору провідних німецьких політиків, парламентських політичних партій, що фіксується засобами масової інформації.

Джерелами для підготовки статті стали провідні німецькі засоби масової інформації, офіційні сайти державних органів влади та політичних партій, а також партійних фондів Федеративної Республіки Німеччина.

У грудні 2014 р. в рамках серії міждисциплінарних досліджень країн Центральної та Східної Європи університетом Фрайбурга (Швейцарія) підготовлено видання “Україна після Євромайдану: виклики та надії”. До книжки увійшли аналітичні матеріали, які стосуються ключових питань розвитку України після подій Євромайдану. Матеріали розкривають, зокрема, історичний контекст подій Революції Гідності, виклики української революції в європейському і світовому контексті, соціально-економічні, законодавчі й гуманітарні питання українських реформ, регіональний та етнокультурний вимір української трансформації.

Генрі Кіссінджер вважає, що глобальна економічна криза посилила національний егоїзм. На його думку, “Німеччина занадто велика для Європи і дуже мала для світу” [10, с. 404]. У німецькому науковому дискурсі висловлювалася певна ностальгія за часами прагматичного зовнішньополітичного курсу ФРН періоду дипломатії Ганса-Дітріха Геншера [2, с. 95]. Дійсно, впродовж 2013–2014 рр. Німеччина зіштовхнулася із гострими стадіями серйозних проблем: українською кризою та напругою та відносинах з Росією, кризою європейської і глобальної систем безпеки, нестабільністю зони спільної європейської грошової одиниці, зростанням популярності правих популістських партій у багатьох країнах Євросоюзу, терористичною загрозою з Близького Сходу.

За цих обставин відкритим поки що залишається питання, наскільки адекватним є недавній історичний досвід європейської трансформації країн колишнього соціалістичного табору щодо можливості його застосування в Україні [4, с. 43]. Експерт з питань Східної Європи “Німецького товариства зовнішньої політики” Штефан Майстер наголошує на “поляризованості

німецького дискурсу щодо Росії”, який диференціюється не лише між західними і східними федеральними землями, а й на рівні парламентських політичних партій [15, с. 24]. Натомість щодо України у політичній еліті ФРН сформувалась більш консолідована точка зору.

Німецька політична еліта орієнтувалася на підтримку української опозиції ще на парламентських виборах 2012 року. Політологічне та експертне середовище Німеччини загалом до подій Революції Гідності залишалось критично-скептичним щодо України та визначало її політичний режим як “слабкий авторитарний” (Райнер Лінднер). Різко критичні оцінки щодо сучасної політичної ситуації в Україні властиві публікаціям експертів “Фонду науки і політики” Німецького інституту міжнародної політики і безпеки. З цими підходами абсолютно солідаризуються експерти “Німецького товариства зовнішньої політики” [19, с. 1].

Аналогічні оцінки були представлені у публікаціях німецьких політичних фондів щодо ситуації в Україні. Представництво Фонду Аденауера в Україні, який зав’язаний на правлячу Християнсько-демократичну партію, співпрацює головним чином із опозиційними українськими політологами та політиками [39, с. 1]. Це визначало зміст і тон публікацій. Публікації Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні, орієнтованого на соціал-демократів, чітко проводили аналогії між “білоруським і українським авторитаризмом” [40, с. 1].

Представництво Фонду імені Фрідріха Науманна в Україні, який належить вільним демократам, на той час також було зорієнтоване на опозиційні національно-демократичні кола в Україні [41, с. 2]. Солідарну позицію займало представництво фонду Ганса Зайделя в Україні (від баварського Християнсько-соціального союзу) [42, с. 1]. Тільки “Ліва партія” та її політичний Фонд імені Розі Люксембург не має свого представництва в Україні, тому жодних оцінок внутрішньополітичної української ситуації станом на 2012 р. цей фонд не давав. На той час німецькі засоби масової інформації орієнтувалися на загальний характер німецьких політологічних оцінок щодо становища в Україні. Більшість репортажів на українську тематику й досі німецькі журналісти пишуть із Москви або Варшави, причому з відповідними точками зору.

Від цих оцінок жодним чином не відрізнялися позиції парламентських політичних партій Німеччини. Негативний лейтмотив щодо України задає критична позиція Християнсько-демократичної партії та Християнсько-соціального союзу. Вільні демократи, зважаючи на функції їхнього тодішнього представника Гвідо Вестервелле як міністра закордонних справ, займали найбільш радикальну критичну позицію щодо звинувачень України у антидемократичності та невідповідності європейським стандартам.

Соціал-демократична партія Німеччини критично ставиться до виборчих процедур у країнах Східної Європи та фактично підтримує скептицизм правлячих партій. “Ліва партія” мала проросійську позицію щодо України та більшості країн Східної Європи. Позиція партії зелених близька до офіційної позиції правлячих партій. Отже, ще до виборів 28 жовтня 2012 р. зрозумілими були негативні налаштування німецької політичної еліти та експертних кіл щодо оцінки легітимності виборів та їхніх ймовірних результатів. Ця позиція близька до точки зору українських опозиційних партій та абсолютно не враховує протилежну точку зору “Партії регіонів”.

Поворотним моментом для німецької еліти стало не підписання президентом України В. Януковичем 29 листопада 2013 р. у Вільнюсі Угоди про асоціацію. На початку грудня 2013 р. німецька преса сподівалась на поширення проєвропейських протестів на Схід України [1, с. 1]. Обережними спочатку були оцінки німецькою пресою гострої реакції Росії на Євромайдан [21, с. 74]. Колишній лідер партії зелених і міністр закордонних справ ФРН Йошка Фішер

на початку січня 2014 р. закликав до радикального перегляду відносин Європейського Союзу із Росією, яка тиснула на Україну з метою її залучення до Митного союзу [5, с. 2].

Радикалізація протестів на вулиці Грушевського 19–29 січня 2014 р. знову прикула увагу до України. Німці вітали скасування диктаторських законів від 16 січня 2014 р. Пропагувалася думка Сергія Жадана, який у статті під назвою “Система руйнує саму себе” ставив питання про ціну, яку українське суспільство буде готове заплатити за свободу [51, с. 2].

Міністр закордонних справ Німеччини Ф.-В. Штайнмайер критикував жорсткий курс В. Януковича щодо учасників протестів [27, с. 1]. Німецькі політичні симпатії на той час концентрувались на боксері Віталії Кличко. Водночас було відчуття, що радикальні націоналісти змінюють долю України, але німецька консервативна преса нагадувала про “прикордонну” цивілізаційну ідентичність України як “країни козаків і партизанів” [43, с. 8]. Водночас оглядач газети “Франкфуртер альгемане цайтунг” Рейнхард Везер закликав Німеччину не грати в Україні у гри Путіна [44, с. 1]. В свою чергу журналіст Конрад Шуллер у статті “Без вовчого крюка” пропонував спростовувати путінську пропаганду про “націонал-соціалістичний характер протестів в Україні” [30, с. 10].

Німецька “велика коаліція” в цей час займалася погодженнями соціальних питань своєї політики. Стурбованість викликала велика кількість вихідців із Німеччини, які воюють на боці ісламістів під час громадянської війни у Сирії. Однак українські події все ж були навіть географічно ближчими. 17 лютого 2014 р. Меркель у Берліні прийняла лідерів опозиції А. Яценюка і В. Кличко, які закликали запровадити санкції проти В. Януковича. Спроба кривавого розгону Євромайдану 18 лютого 2014 р. викликала стурбованість німецької преси [33, с. 1].

Політичні оцінки німецьких оглядачів у пресі були пов’язані зі злочинним придушенням мирних протестів [44, с. 1]. Колишній канцлер Г. Шредер закликав шукати вихід із кризи у підписанні однакових угод про асоціацію з Україною та Росією [29, с. 26]. Утім, такий підхід навіть гіпотетично був неможливий, адже Київ і Москва ставили різні цілі щодо стратегії розвитку відносин із Євросоюзом, якщо Україна послідовно виступала за свою підготовку до вступу в Євросоюз, то Росія такої задачі ніколи перед собою не ставила.

Зрештою, німецька преса вітала підписання 21 лютого 2014 р. угоди про врегулювання кризи. Втеча В. Януковича розцінюється як відмова від влади. Однак, серйозну стурбованість викликала політична невизначеність України. Українську політичну еліту закликали не повторювати помилок, скоєних після Помаранчевої революції 2004 р. [45, с. 10]. Обережно німці поставились до ідеї Дж. Сороса щодо нового плану Маршалла для України [28, с. 2]. Німецьке суспільство на той час не лише демонструвало ознаки втоми від багатьох хвиль розширення Європейського Союзу, а й було невдоволено фінансуванням за рахунок німецьких платників податків кризових країн зони євро. Тому знайти вільні кошти на новий план Маршалла видавалось фантастичною ідеєю.

Стурбованість німецького суспільства викликали дії Росії, спрямовані на анексію Криму [24, с. 1]. Такі дії розглядались як спроба В. Путіна “націоналізувати” російську еліту та продовжувати побудову режиму авторитарної “суверенної демократії”. Надання 1 березня 2014 р. Радою Федерації РФ права В. Путіну на введення військ на територію України тлумачилось німецькою пресою як “контрольована ескалація” подій навколо Криму [46, с. 1].

Німеччина приєдналась до економічних санкцій проти Росії. Але в ці дні віце-канцлер соціал-демократ З. Габріель вів переговори у Москві щодо мінімізації збитків для німецького бізнесу від санкцій [13, с. 1]. Лунали у німецькій пресі й

застереження від проведення прямих історичних паралелей: “Путін – не Гітлер, Крим – не Судети, 2014 – не 1938” [12, с. 1].

Для німецької громадської думки не стали сенсацією результати “референдуму” про “самовизначення” Криму, який відбувся 16 березня 2014 р., але німці заперечували будь-які аналогії із проблемою Косово. Однак неприйняття ідеї незалежності Косово Белградом, обмежене імперативами європейської інтеграції Сербії. Тому європейський курс Сербії має іманентні протиріччя. З одного боку, Сербія домагається, аби питання визнання незалежності Косово не прив’язувалося до її вступу в ЄС, але з іншого боку намагається використати ЄС з метою тиску на Косово. На ділі фінансово-економічна залежність Косово залишається головним фактором слабкості його незалежності. Тому Косово балансує на межі, яка відділяє держави, які “відбулися”, від держав, які визнаються “проблемними”. Серйозною проблемою косовського державотворення залишається не лише відсутність “власної національної історії”, а й відповідної міфології як основи державотворчої ідеї. Існування двох албанських держав в Європі виглядає як перебір, але проти створення “Великої Албанії” виступають донори й протектори Косово. У цьому сенсі “незалежність Косово” виконує роль додаткових гарантій для тривалого збереження дійсного статусу протекторату ЄС і США. Присутність міжнародних структур стала визначальним фактором існування Косово [50, с. 1].

Анексію Криму у німецьких ЗМІ назвали ціною за неприєднання України до Митного союзу [23, с. 2]. Серед провідних рейтингових політиків ФРН публічно лише міністр фінансів християнський демократ Вольфганг Шойбле порівняв дії Путіна у Криму з діями Гітлера щодо судетських німців [48, с. 1]. Не забарилися й події у Донецькій і Луганській областях, де були проголошені “народні республіки” [17, с. 1].

В інтерв’ю німецькій пресі колишній опальний олігарх М. Ходорковський прогнозував, що західні санкції відштовхнуть еліту від Путіна, а агресія Росії проти України спровокує громадянську війну у Росії [20, с. 1]. Доти виконуючого обов’язки президента України О. Турчинова закликали погодитись на референдум щодо федералізації України, вбачаючи у відмові від цього “пропаганду” українсько-російської війни [22, с. 80]. У спробі запобігти такому сценарію розвитку подій бундесканцлер А. Меркель запропонувала проводити під егідою ОБСЄ “круглі столи” в Україні щодо національного примирення Сходу й Заходу без вирішення питання про статус російської мови та позаблокового статусу України [7, с. 1].

Впевнена перемога на президентських виборах в Україні 25 травня 2014 р. дала легітимного главу державу, але конфлікт на Сході набув більш радикальних форм попри оголошене властями України припинення вогню [37, с. 1]. Однак, депутат Бундестагу від партії “Die Linke” Вольфганг Герке називав пропозиції про заборону Компартії України викликом демократичним цінностям [26, с. 11].

Українська сторона намагалася вплинути на громадську думку в ФРН на свою користь. 5 червня 2014 р. в Берліні відкрилася виставка артефактів із київського Майдану, яка залишиться в постійній експозиції музею Берлінської стіни [14, с. 11]. Лідер партії “ВО Свобода” О. Тягнибок подав позов до лідера фракції “Die Linke” німецького бундестагу Г. Гізі, який звинувачував його у “фашизмі” [34, с. 1]. Однак переконати ліве крило німецького політичного спектру в істинності українського погляду на події не вдалось. Депутат від німецьких лівих Сара Вагенкнехт під час дебатів у бундестазі звинуватили А. Меркель у приховуванні правди про фашистський характер коаліційного уряду в Києві [16, с. 1].

На початку серпня 2014 р. вздовж Берлінського муру українські активісти “Варти Євромайдану Берліну” провели автомобільний і велосипедний пробіг під гаслом “Стіна байдужості та бездіяльності має впасти” [35, с. 12]. Німецький

дипломат Вольфганг Ішінгер закликав використовувати щодо Росії не лише механізм санкцій, а дипломатичні засоби [8, с. 6]. Стурбованість бойовими діями на Донбасі висловлював Президент ФРН Йоахім Гаук [3, с. 1].

Підписання Мінської угоди від 19 вересня 2014 р. про припинення вогню на Донбасі було обережно оцінено німецькою громадською думкою. На внутрішньополітичному фронті несподіванкою стала серйозна поразка християнських демократів на виборах ландтагу федеральної землі Бранденбург, де понад 12 % голосів здобули європейські скептики з партії “Альтернатива для Німеччини” [18, с. 1]. Стурбованість розвитком конфлікту в Україні продовжив висловлювати экс-міністр закордонних справ і лідер партії зелених Йошка Фішер. На його думку, “перемога Путіна в Україні змінить світ на гірше” [6, с. 2].

Військово-політична ситуація на Донбасі знову загострилася після парламентських виборів в Україні, які відбулися 26 жовтня 2014 р. та принесли перемогу проєвропейським демократичним політичним силам. У відповідь були проведені “референдуми” щодо “незалежності” “ДНР” і “ЛНР” [25, с. 1]. З нагоди 25-річчя падіння Берлінського муру державний секретар США Джон Керрі закликав росіян не розпочинати нову холодну війну агресивними діями проти незалежності України [9, с. 1]. З відповідальністю до європейських справ закликав ставитись німецьку політичну еліту канцлер єдності Гельмут Коль [11, с. 1].

На саміті великої двадцятки у Брісбені в середині листопада 2014 р. Меркель розкритикувала В. Путіна за його політику щодо України. Було зірвано практику щорічного проведення зустрічей німецької і російської громадськості у форматі так званого “Петербурзького діалогу”.

18 листопада 2014 р. з миротворчою місією у Москві та Києві побував міністр закордонних справ ФРН Ф.-В. Штайнмайер. Після цього німецька преса відкрито звинуватила Кремль у прямому фінансуванні “народних республік” [31, с. 1]. Однак за умов ескалації збройного протистояння на Донбасі Німеччина відмовилася надавати Україні летальну зброю [49, с. 1]. Запеклі бойові дії на Донбасі у грудні 2014 р. ще більше поляризували громадську думку у ФРН за ознакою умовно кажучи проукраїнської або проросійської позиції. На додаткові дослідження потребує питання прямої або опосередкованої фінансової мотивації проросійської позиції російськими агентами впливу у Німеччині.

8 січня 2015 р. під час візиту до Берліну прем'єр-міністра України А. Яценюка з бундесканцлером А. Меркель обговорювалися питання пакету економічної допомоги Україні [36, с. 1]. Німеччина висловила готовність сприяти відповідним рішенням з боку Міжнародного валютного фонду, Світового банку та приватних інвестиційних фондів. Пряма німецька урядова допомога ускладнювалась проблемами, які спостерігалися у німецькій та європейській економіці. Адже зменшення ціни на нафту негативно позначалося на експортному потенціалі Німеччини та уповільнило процес виходу з рецесії економіки інших країн-членів Європейського Союзу. Припинення бойових дій на Донбасі за цих умов вважалося імперативною вимогою для нормалізації економічного клімату у Європі.

12 лютого 2015 р. у Мінську за посередництва бундесканцлера А. Меркель, Президента Франції Ф. Олланда Президенти України П. Порошенко та Росії В. Путін підписали угоду про порядок виконання домовленостей щодо врегулювання кризи на Донбасі [32, с. 1]. Відверто прагматично щодо кризи в інтерв'ю німецькому виданню “Більд” висловився бундесканцлер у 1974–1982 рр. Гельмут Шмідт, який зауважив, що “нам може не подобатись путінська політика, але ми маємо її краще розуміти й приймати серйозно. Якщо Європа і Росія не об'єднуються, через декілька десятиліть вони не гратимуть жодної ролі

у світі” [47, с. 1]. Навіть проблеми із імплементацією Мінських угод не змусили німецьку громадську думку вдатись до песимізму щодо оцінок перспектив замирення на Донбасі.

16 березня 2015 р. у Берліні відбулися переговори бундесканцлера Ангели Меркель і Президента України Петра Порошенка. На порядку денному були актуальні проблеми двосторонніх відносин і міжнародного становища. Німеччина докладає зусилля, аби послідовно виконувалися положення Мінських угод щодо замирення на Донбасі. Це не дивує, адже лише останніми днями Меркель неодноразово висловлювала жаль з приводу того, що нестабільна ситуація в світі є головною перешкодою для активізації розвитку німецької економіки та економіки Європейського Союзу загалом. Частина головним чином східнонімецького бізнесу, орієнтованого на Росію, продовжує наполягати на якомого швидкому скасуванню економічних санкцій, від яких вони зазнають відчутних збитків. Утім, це не завадило Німеччині підтримати продовження режиму санкцій проти путінського режиму з боку Європейського Союзу, принаймні, до 15 вересня 2015 року.

Не менш значимими є запевнення німецької сторони, що санкції будуть ще більш розширені у разі зриву російською стороною процесу виконання Мінських угод. Реагуючи на це, Кремль зробив пропагандистський хід у вигляді звернення керівництва так званих “ДНР” і “ЛНР” до Ангели Меркель з приводу тиску на Київ з метою виконання усіх положень Мінських угод. Пропонується поставити питання фінансової допомоги Україні у залежність від виконання конкретних пунктів домовленостей.

Дотримуючись ролі неупередженого посередника, Німеччина відмовляється від постачань летальної зброї Україні. Така позиція днями була піддана різкій критиці з боку відомого американського сенатора Джона Маккейна, який вкотре порівняв німецьку політику щодо України та Росії з політикою західних демократій напередодні Другої світової війни, коли вони територіальними поступками намагалися замирити Гітлера. Ця заява викликала досить бурхливу реакцію німецької громадськості, ліворадикальна частина якої побачила у таких заявах американську спробу “назавжди посварити Європу з Росією”.

У свою чергу Ангелі Меркель теж доводиться зважати на коаліційний фактор у своїй східноєвропейській політиці. Адже соціал-демократи, як партнери християнських демократів по правлячій “великій коаліції”, не налаштовані на різкі кроки проти Кремля. Цю позицію соціал-демократів висловлює міністр закордонних справ Німеччини Франк-Вальтер Штайнмайер, який закликав до “стратегічного терпіння” щодо Росії. Цю тезу можна гіпотетично прийняти, але з декількома поправками. По-перше, “терпіння” не може бути стратегією, а є лише тактикою. По-друге, під “терпінням” можна розуміти очікування радикальних внутрішньополітичних змін у Росії під дією фактору санкцій. Як би там не було, але Німеччина 27 березня 2015 р. ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та Євросоюзом. Це серйозний політичний сигнал готовності до подальшої підтримки України.

Загалом у Берліні українською стороною вкотре було наголошено, що безумовне виконання Мінських угод, можлива міжнародна миротворча місія на Донбасі, підвищення обороноздатності України можуть бути достатньо ефективними для встановлення миру.

Тим часом Росія 11 березня 2015 року офіційно вийшла із режиму дотримання положень Договору про звичайні види збройних сил у Європі. Згаданий договір був підписаний у листопаді 1990 року країнами Організації Варшавського договору і країнами Північноатлантичного договору з метою обмеження розміщення звичайних озброєнь уздовж лінії зіткнення двох військових блоків, ліквідації нерівності потенціалів збройних сил та мінімізації ризиків раптового

нападу. Ще 2011 р. Росія заявила, що положення договору не виконуватиме і наразі де-юре припинила участь у ньому. Насамперед, це означає, що процес нагромадження російських військ на кордоні України буде неконтрольований. Формально Україні, як і будь-якій іншій державі, учасниці зазначеного договору, російська сторона може тепер офіційно відмовити у праві проведення військової інспекції на місці. Положення про моніторинг військової діяльності досі було одним із серйозних досягнень Договору про звичайні види збройних сил у Європі, яке працювало на зміцнення військово-політичної довіри.

Водночас вихід Росії із режиму дотримання положень зазначеного договору означає, що країни НАТО тепер також не зобов'язані інформувати її про проведення передислокацій власних військ і проведення військових маневрів. Але цей принцип паритетності Росія використала з метою нагнітання напруги у відносинах з НАТО під приводом його "агресивності". Російські засоби масової інформації смакували подробиці проведення військових навчань НАТО, заради яких до країн Балтії доставлено 750 американських танків та іншої військової техніки, яка бере участь у тримісячних військових навчаннях. Росіяни вбачають у цьому тенденцію до створення "у Прибалтиці ударних угруповань, що становлять безпосередню небезпеку для Росії". Під напруженості можна було очікувати на початку травня, коли 70-річчя Перемоги російська пропаганда неминуче поєднає з ідею чергового відпору "західним агресорам", приховуючи той факт, що до країн Балтії військовий контингент НАТО введений як своєрідна страховка на випадок військового втручання Росії з метою "захисту прав російськомовних жителів балтійських країн". Одночасно оптимісти вважають, що російські військові та фінансові ресурси для підтримки війни в Україні є обмеженими і вже досягли своєї межі.

На цьому фоні лунають припущення щодо бажаності створення європейської армії. Дійсно, Євросоюз стикається із військово-політичними викликами з боку Росії та агресивного ісламістського руху. Однак розуміння серйозності викликів не означає автоматичної успішності відповіді на них. Головною проблемою у створенні європейської армії є відсутність послідовної політичної волі для цього та дефіцит фінансових можливостей для її практичної реалізації. Йдеться не лише про армію, а про тіснішу співпрацю розвідок, логістику та багато інших елементів, про які з 1991 р. у Євросоюзі багато розмовляли, але так нічого практично не зробили. Формально існують транснаціональні німецько-французький, німецько-нідерландський та німецько-польський "європейські батальйони", але цього навіть символічно замало. Тим паче, що ці військові підрозділи мають "паркетно-парадний" практичний досвід і жодного уявлення про реальні бойові дії. Досі європейські армії діяли переважно під парасолькою і командуванням НАТО на чолі зі США. Так було, зокрема, в Афганістані. Скромний досвід самостійної участі у миротворчих операціях стосується головним чином французько-німецької співпраці у низці африканських держав, зокрема, у Кот-д'Івуарі, Демократичній Республіці Конго, Центральноафриканській Республіці.

Водночас у Європейському Союзі надто хитким виглядає консенсус щодо спільних зовнішньополітичних орієнтирів, свідченням чого стали запеклі торги з приводу спочатку запровадження і потім продовження економічних санкцій щодо путінського режиму. У разі реалізації послідовних кроків у напрямку створення "європейської армії" доведеться погоджувати позицію зі США і НАТО. Зокрема, євроатлантисти розглядають ідею "європейської армії" як давню мрію Кремля розсварити і розділити Брюссель і Вашингтон. На заваді використання європейськими арміями логістики і потенціалу НАТО послідовно стоїть Туреччина, яка, як член НАТО, але не член Євросоюзу, блокує з 2005 р. використання європейцями сил, які підпорядковуються командуванню альянсу у

Європі. Тож нинішня військова тривога в Європі вимагає використання існуючих євроатлантичних механізмів безпеки, а не винайдення нових. Цю точку зору підтримує й більшість німецьких громадян.

Список використаних джерел

1. *Aufruhr* in der Ukraine wegen Janukowitschs Wendung nach Osten // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2013. – 2 Dezember. – S. 1. 2. *Brauckhoff Kerstin, Schwaetzer Irmgard*. Hans-Dietrich Genschers Außenpolitik. – Wiesbaden, 2015. – 295 s. 3. *Gauck*: Stabilität und Frieden in Europa sind wieder in Gefahr // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 2 September. – S. 1. 4. *Heydemann Günter, Vodicka Karel* (Hrsg). Vom Ostblock zur EU. Systemtransformationen 1990-2012 im Vergleich. – Göttingen, 2013. – 387 s. 5. *Fischer Joschka*. Gefährliche Dreiecksbeziehungen // Süddeutsche Zeitung. – 2014. – 8 Januar. – S. 2. 6. *Fischer Joschka*. Winter voraus. Ein Sieg Putin's in dem Konflikt würde die Welt zum Schlechteren verändern // Süddeutsche Zeitung. – 2014. – 6 Oktober. – S. 2. 7. *Erste Sitzung der Runden Tisch in Kiew* // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 15 März. – S. 1. 8. *Ischinger Wolfgang*. Die Ukraine – Krise und die Sicherheit Europa // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 1 September. – S. 6. 9. *Kerry John*. Ein neuer Kalter Krieg? // <http://www.faz.net/aktuelle/politik/25-jahre-mauerfall/john-kerry-nach-mauerfall-keine-neue-konfrontation-mit-russland-13255612.html> 10. *Kissinger Henry*. Weltordnung. – München, 2014. – 478 s. 11. *Kohls* neues Buch Europa ist unser gemeinsames Schicksal // <http://www.faz.net/politische-bucher/viktor-orban-ueber-helmut-kohl-s-bucher-sorge-um-europa-13262599.html> 12. *Kohler Bernhard*. Über die Krim hinaus // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 10 März. – S. 1. 13. *Krim* Parlament für Anschluss an Russland // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 7 März. – S. 1. 14. *Майдан*. Україна. Шлях до волі // День. – 2014. – 4 червня. – С. 11. 15. *Майстер III*. Германия и Россия: размежевавшиеся партнеры // Мировая экономика и международные отношения. – 2013. – № 7. – С. 24. 16. *Меркель* обвинили в обмане о ситуации на Украине // <http://www.warandpeace.ru/ru/news/view/91248/> 17. *Merkel* warnt Putin vor weiteren Angriffen gegen die Ukraine // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 7 April. – S. 1. 18. *Merkel*: Gute Regierungsarbeit beste Antwort auf AfD // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 16 September. – S. 1. 19. *Німецьке товариство* зовнішньої політики // <https://zeitschrift-ip.dgap.org/de/suche/ukraine> 20. *NATO* warnt Russland vor Einmarsch in die Ukraine // Süddeutsche Zeitung. – 2014. – 9 April. – S. 1. 21. *Neef Christian, Schepp Matthias*. Kalt, skrupellos – erfolgreich? // Der Spiegel. – 2013. – № 51. – S. 74–76. 22. *Neef Christian, Schepp Matthias*. Propagandakrieg // Der Spiegel. – 2014. – № 17. – S. 78–81. 23. *Richter Nicolas, Kahlweit Catrin*. Diplomatie statt Abenteuer // Süddeutsche Zeitung. – 2014. – 31 März. – S. 2. 24. *Russland* setzt Krim – Invasion fort // Süddeutschen Zeitung. – 2014. – 4 März. – S. 1. 25. *Separatisten* meldeten hohe Wahlbeteiligung // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 3 November. – S. 1. 26. *Симоненко Петр*. Готовимся к судам и дойдем до Европейского суда по правам человека // Комсомольская правда. – 2014. – 4 июня. – С. 11. 27. *Steinmeier* kritisiert Janukowitsches Angebot // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 30 Januar. – S. 1. 28. *Soros George*. Ein Marshall Plan für die Ukraine // Süddeutsche Zeitung. – 2014. – 27 Februar. – S. 2. 29. *Schröder Gerhard*. Regieren heißt Risiko // Wirtschaftswoche. – 2014. – № 8. – S. 25–26. 30. *Schuller Konrad*. Ohne Wolfsangel. Die Bedeutung des Nationalsozialismus in der Ukrainische Opposition // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – S. 10. 31. *Schuller Konrad*. Moskau finanziert offenbar “Volksrepubliken” // <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/ostukraine-moskau-finanziert-offenbar-volksrepubliken-13277391.html> 32. *Schuller Konrad, Wehner Marcus*. Russisches Spiel: Die Nacht von Minsk // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2015. – 17 Februar. – S. 1. 33. *Tote* bei Straßenschlachten in Kiew // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 19 Februar. – S. 1. 34. *Тягнибок* судится с немецким депутатом из-за обвинений в фашизме // <http://www.rosbalt.ru/ukraine/2014/06/11/1279697.html> 35. *Писанська Валентина*. Українці Німеччини закликали Європу не бути байдужими // Голос України. – 5 серпня 2014. – С. 12. 36. *Pressekonferenz* von Bundeskanzlerin Merkel und dem ukrainischen Ministerpräsidenten Jazenjuk // <http://www.bundeskanzlerin.de/content/DE/Mitschrift/Pressenkonferenzen/2015/01/2015-01-08-pk-merkel-jazenjuk.html> 37. *Poroschenko*: Bürger Krieg im Osten beendet // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 10 Juni. – S. 1. 38. *Представництво* Фонду Аденуера в Україні // <http://www.kas.de/ukraine/ukr/publications/> 39. *Представництво* Фонду Фрідріха Еберта в Україні // <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/pages/ukrajinska/publikaciji.php> 40. *Представництво* Фонду імені Фрідріха Науманна в Україні // http://www.ukrajina.fnst.org/webcom/fancyuri.php/_c-778/_nr-22598/_p-1/_lkm-700/i.html 41. *Представництво* Фонду Ганса Зайделя в Україні // <http://hss.kiev.ua/> 42. *Veser Reinhard*. Das Grenzland Kosaken und Partisanen: Die widersprüchlichen Identität der Ukraine // Frankfurter

Allgemeine Zeitung. – 2014. – 4 Februar. – S. 8. 43. *Veser Reinhard*. Putins Spiele // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 7 Februar. – S. 1. 44. *Veser Reinhard*. Düsternis in Kiew // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 20 Februar. – S. 1. 45. *Veser Reinhard*. Lehrer in Orange. Woran die Revolution in der Ukraine nach 2004 gescheitert ist // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 25 Februar. – S. 10. 46. *Veser Reinhard*. Kalkulierte Eskalation // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 2014. – 1 März. – S. 1. 47. *Шмидт Гельмут*: “Нынешний конфликт вокруг Украины может перерасти в горячую войну” // <http://www.inopressa.ru/article/12mar2015/bild/schmidt.html> 48. *Шойбле* порівняв дії Путіна у Криму з діями Гітлера щодо судетських німців. Schäuble irritiert mit historischem Vergleich // Süddeutsche Zeitung. – 2014. – 1 April. – S. 1. 49. *ФРГ* отказалась предоставить Украине военную помощь // <http://www.warandpeace.ru/ru/news/view/96146> 50. *Узгестил Стефан*. Германия предпринимает меры в противовес замыслам России на Балканах // <http://www.inopressa.ru/article/28Nov2014/ft/balkan.html> 51. *Zhadan Serhij*. Das System zerstört sich selbst // Süddeutsche Zeitung. – 2014. – 29 Januar. – S. 2.

Андрей Мартынов

**НЕМЕЦКОЕ ОБЩЕСТВЕННОЕ МНЕНИЕ О ПОЛИТИЧЕСКОЙ
ТРАНСФОРМАЦИИ В УКРАИНЕ (2012–2015 ГГ.)**

В статье освещены особенности формирования немецкой общественной мысли относительно общественно-политических изменений в Украине под влиянием Евромайдана. Показано специфику позиций исполнительной власти, парламентских политических партий, средств массовой информации по изменению политического режима в Украине.

Ключевые слова: общественное мнение, Евромайдан, Европейский Союз, Германия, Украина, политическая трансформация, Россия, США.

Andriy Martynov

**GERMAN PUBLIC OPINION ON POLITICAL TRANSFORMATION IN UKRAINE
(2012–2015)**

The paper presents experience of forming the German public opinion towards social-political change in the Ukraine influenced Euromaidan. The author finds of specificity positions of executive power, parliamentary political party and media towards the political transforming in the Ukraine.

Key words: public opinion, Euromaidan, European Union, Germany, Ukraine, political transformation, Russia, USA.